

3. REALIZACIJA NOTNIH VRIJEDNOSTI POKRETOM

Pet osnovnih notnih vrijednosti realiziraju se u kretanju s pet odgovarajućih duljina koraka (Krameršek, J. 1961.):

Nota	Izgovor note	Opis
	ta-a-a-a	Duboki iskorak (ispad) s počučnjem u izdržaju tri dobe, a na četvrtu dobu izvesti usprav.
	ta-a	Na prvu dobu izvesti akcentirani iskorak za polovinu kraći od cijele note, a na drugu dobu izvesti počučanj.
	ta	Jedan marševski korak.
	ta-te	Dva kratka koraka u usponu za pola kraća od četvrtinskog.
	ta-fa-te-fe	Četiri kratka koraka u usponu za pola kraća od osminkog.

Primjer jednog četiri četvrtinskog takta uz opis četiriju doba takta.

4/4. TAKT

Opis četiriju doba

1. DOBA - duboki iskorak TT.- na obje noge
2. DOBA - izdržaj
3. DOBA - izdržaj
4. DOBA - usprav – prinožiti

1. DOBA - akcentirani iskorak (za polovinu kraći od cijele note)
2. DOBA - počučanj
3. DOBA - akcentni iskorak (kao na prvu dobu)
4. DOBA - počučanj

1. DOBA - marševski korak
2. DOBA - marševski korak
3. DOBA - marševski korak
4. DOBA - marševski korak

1. DOBA - dva trčeća koraka
2. DOBA - dva trčeća koraka
3. DOBA - dva trčeća koraka
4. DOBA - dva trčeća koraka

1. DOBA - četiri kratka trčeća koraka
2. DOBA - četiri kratka trčeća koraka
3. DOBA - četiri kratka trčeća koraka
4. DOBA - četiri kratka trčeća koraka

Realizacija notnih vrijednosti s točkom produljuje trajanje pokreta za polovicu vrijednosti kao i u glazbi

- - dugi iskorak s počučnjem i izdržaj u počučnju pet dobi, a na šestu dobu usprav i prinožiti
- - iskorak na prvu dobu i počučanj na drugu dobu, izdržaj u počučnju još jednu dobu
- - akcentirani iskorak, a na točku (produžetak note) relaksirajući privući drugu nogu do skočnog zgloba. Četvrtina s točkom se često veže s osminkom i izvode se skokovi (leteći skok) s noge na nogu
- - poskok s tim da je na osminku odraz, na točku lijet, a na šesnaestinu doskok.

Donosimo nekoliko ritmičkih primjera s opisom realizacije notnih vrijednosti pokretom – odnosno realizacije ritma.

- I. TAKT = dva marševska koraka
- II. TAKT = četiri trčea koraka
- III. TAKT = dva trčea koraka i jedan marševski korak
- IV. TAKT = korak i počučanj

- I. TAKT = jedan poskok, dva trčea koraka, jedan poskok i jedan marševski korak
- II. TAKT = jedan korak, lagano privući drugu nogu do gležnja noge koja je koraknula naprijed i nagli korak naprijed te još jedan korak i počučanj

- I. TAKT = dva kratka (trčea) koraka i dva marševska koraka
- II. TAKT = jedan marševski korak, dva kratka koraka i još jedan marševski korak
- III. TAKT = tri marševska koraka
- IV. TAKT = jedan marševski korak i jedan iskorak i počučanj

- I. TAKT = četiri kratka (trčea) koraka i još dva kratka koraka
- II. TAKT = jedan poskok i jedan marševski korak
- III. TAKT = jedan korak, lagano privući drugu nogu do gležnja stojne noge te nagli korak naprijed
- IV. TAKT = dva kratka koraka i jedan marševski korak

Nadalje jedna te ista noga na primjer četvrtinka (marševski korak) može se realizirati stupnjevanjem u tempu od polaganog do brzog i obratno:

4/4

andante   andantino   allegro

presto   sostenuto   moderato   andante

4/4

moderato   prestissimo   moderato

Ritmički se primjeri mogu realizirati pokretom na nekoliko načina.

1. učenici mogu ritam (notne vrijednosti) pljeskati i realizirati nogama (pokretom u prostoru)
2. pljeskati takt, a ritam realizirati nogama (pokretom u prostoru)
3. rukama taktirati (po Dalcrozeu), a nogama realizirati ritam (pokretom u prostoru)

Taktiranje osnovnih mjera dvodobne, trodobne i četverodobne mjere po Dalcrozeu izvodi se na sljedeći način:

DVODOBNA MJERA

1. DOBA = rukama iz uzručenja ravno dolje – prurčiti
2. DOBA = iz prurčenja ravno gore – uzručiti

TRODOBNA MJERA

1. DOBA = rukama iz uzručenja ravno dolje – prurčiti
2. DOBA = iz prurčenja odručiti objema
3. DOBA = najkraćim putem – uzručiti

ČETVERODOBNA MJERA

1. DOBA = iz uzručenja ravno dolje prurčiti
2. DOBA = iz prurčenja predručiti križno
3. DOBA = odručiti objema
4. DOBA = najkraćim putem uzručiti

4. PRIMJENA PLESA

4.1. PRIMJENA PLESA U ODGOJNE SVRHE

Oživljavanjem i njegovanjem narodnih plesova djeluje se odgojno u nekoliko pravaca.

PLES			
NACIONALNI ODGOJ ¹⁵	SOCIJALNI ODGOJ	ESTETSKI ODGOJ	ZDRAVSTVENI ODGOJ

Slika 19. Shematski prikaz podjele plesa na odgoje

Nacionalni odgoj – narodni plesovi kao proizvod narodnog duha i predaje imaju duboki korijen u njegovoj prošlosti. On je pratio čovjeka u svim njegovim događajima, u patnjama i radostima. Time je ples dobio narodno obilježje i postao snažan faktor u stjecanju patriotske svijesti odnosno odgoj za tradiciju. U njemu je sadržana prošlost, sadašnjost i budućnost. Učenje o vlastitoj kulturi i njezino poštivanje razvija i osjeća je o tuđim kulturama pa i osjeća je tolerancije prema drugim kulturama.

Socijalni odgoj – plesanjem potpuno ispunjavamo socijalnoodgojni zadatak. Ništa ne može stvoriti tako ugodno osjećanje i raspoloženje u zajednici kao ples. Plesanje u kolu ljude međusobno izjednačuje, veže, usklađuje, a naročita je vrijednost plesa što pojedinca uklapa u kolektiv i tako neprimjetno odgaja plesače.

Estetski odgoj – svojom ljepotom i bogatstvom pokreta, te velikom raznovrsnošću oblika i ritmova narodni plesovi pružaju dovoljno građe i mogućnosti za razvijanje estetske svijesti i estetskih kategorija – osjećaja za lijepim kroz pokret i kretanje (Lewis RN. 1995).

---

¹⁵ Prema tumačenju M. Svirac to bi trebao biti odgoj za identitet.

Ples je poezija tjelesnih kretnji izražena u najraznovrsnijim plesnim ritmovima.

Zdravstveni odgoj – intenzivnim plesnim pokretima utječe se na funkcionalne sposobnosti¹⁶ (Hoffman, S. i sur. 1999), te na neke motoričke sposobnosti u zavisnosti od vrste plesa. U nastavi TZK treba koristiti plesove raznih intenziteta. U uvodnom dijelu sata to će biti plesovi laganog i umjerenog intenziteta, s dosta elemenata prirodnih oblika kretanja. U pripremnom dijelu treba odabrati plesove s raznovrsnim motoričkim zadacima. Za glavni dio sata biraju se plesovi s velikim intenzitetom i raznovrsnim kretnim strukturama (Wigaeus, E. 1980). Završnom dijelu sata pripadaju plesovi koji će sniziti krivulju opterećenja, a to su plesovi tipa hodanja (šetana kola) – relaksirajući plesovi.

Plesovi imaju pozitivan utjecaj na kontrolu tjelesne težine (Pigeon, P. i sur. 1997).

4.2. PRIMJENA PLESA U TERAPEUTSKE SVRHE

Iskustva psihijatrijskih bolnica ukazuju na mogućnost pozitivnog djelovanja ove pomoćne terapije u tretmanu psihijatrijskih bolesnika. Bilo je naime dosta razmišljanja o plesu i njegovoj primjeni u terapiji (Breitenfeld, D. 1977) . Sve se još uvijek svodi na promatranja i eksperimentiranja koja navode na razmišljanje.

Sve dotle dok se specifična glazba, određena koreografija, ples ili metoda ne budu mogli pripisati pojedinoj vrsti psihijatrijskog oboljenja neće ni biti moguće propisivati određenu vrstu plesne terapije. No, ima mnogo elemenata koji upućuju na razmišljanje. (Betleheim, M. L. 1979.).

Ples kao određeni dio čovjekova života, kao sredstvo izražavanja, spominje se u svakom društvu od početka pisane povijesti. Neverbalna komunikacija prethodila je verbalnoj komunikaciji u čovjekovu psihogenetskom razvoju, pa se vjeruje da je čovjekovo izražavanje pokretom duboko ukorijenjeno u njegovoj psihi. Promatranje male djece

---

¹⁶ Funkcionalne sposobnosti obuhvaćaju sposobnost raspona i stabilnosti regulacije transportnog sustava, tj. sposobnost regulacije i koordinacije funkcija organskih sustava odnosno sposobnost oslobađanja odgovarajuće količine energije u stanicama.

pokazuje da djeca imaju tendenciju spontanog izražavanja pokretom kao odgovor na unutarnje biološke poticaje. Vrijeme takvog izražavanja traje sve dotle dok dijete ne ovlada jezikom kao sredstvom izražavanja i komunikacije koji tada zamjenjuje pokret.

Poznato je da psihotik ima poteškoća u upotrebi jezika kao sredstva izražavanja i komunikacije. S druge strane, znamo da ples uključuje neverbalno izražavanje emocija iz čega proizlazi da ples omogućuje početak stvaranja interpersonalnih odnosa i komuniciranja.

Društveni je ples dugo godina bio uključen u program psihijatrijskih bolnica s glavnim ciljem da omogući zabavu i pridonese socijalizaciji.

Suvremena terapija plesom, naglašavajući važnost izražajnih aspekata plesa, težila je da upotrijebi i iskoristi one oblike plesa koji dopuštaju veću slobodu i veću kreativnost bolesnika (Lagomarciono, A. i sur. 1984).

Stvaranje interpersonalnih odnosa na relaciji bolesnik-bolesnik, bolesnik-terapeut u vrijeme plesa pruža nade pozitivnoj terapiji.

Praksa je pokazala da ples gotovo u svih bolesnika dovodi do jednog "buđenja", do vidljivog preobražaja ponašanja i aktivnosti dotad zakočenih, zaspalih, depresivnih, šutljivih, introvertiranih bolesnika. Tu treba napomenuti da to ne vrijedi za sve plesove i ritmove.

Praksa je dokazala da najveću stimulaciju predstavlja ritam i glazba *polke*.

U psihijatrijskoj bolnici se eksperimentiralo (Sabljak i sur. 1979) s bolesnicima koji su bili hospitalizirani u prosjeku 8-12 godina. Mijenjali su glazbu, ritam i vrste plesa od starinskih do modernih i svaki put su se radost, smiješak, živost, psihička relaksacija pojavljivali najviše uz *polku*. Ono što je poslije ovoga najviše zanimalo liječnike bilo je pitanje na koji način produžiti takvo probuđeno stanje, kako ga produljivati na što duži period da bi se ono moglo iskoristiti u daljnjoj terapiji bolesnika. Iskustva iz prakse govore da je plesna terapija naročito prikladna sa shizofrene i depresivne bolesnike (Blakenburg, W. 1969).

Iskustva liječnika Psihijatrijske bolnice Vrapče kazuju da kombinirani sat ima najveće efekte na pacijente (Bašić, E. 1975).

Takav sat oni su počinjali glazbom brzog ritma plesa ili kola gdje je svaki plesao u vlastitoj interpretaciji. Osnovni cilj toga dijela sata bio je: stvoriti radosnu atmosferu i zagrijati bolesnike. U drugom dijelu sata primjenjivale su se vježbe oblikovanja i igre.

Kada je organizam pacijenta bio tako pripremljen psihički i fizički, prelazilo se na ples.

Taj treći dio sata trajao je najduže da bi zaokupio i ponio bolesnike.

Najprije se počelo brzim ritmovima *polke* (u parovima ili četvorkama)

Nakon toga puštala se glazba *valcera* i lakših ritmova te narodnih kola. Četvrti dio sata bio je relaksirajući kada su bolesnici slušali glazbu ili pak pjevali i svirali.

Taj dio sata trebao je zaokupiti bolesnike kako ne bi došlo do potpunog pada interesa i psihičkog raspoloženja.

Kraj sata završavao bi opet brzim i veselim plesom (najbolje opet *polkom*) tako da su bolesnici napuštali sat zadovoljni, veseli, s radosnim sjećanjima na provedeno vrijeme.

Plesom kao terapeutskim sredstvom želi se postići:

1. prevladavanje osjećaja inferiornosti
2. stvaranje interpersonalnih odnosa i komunikacije
3. resocijalizacija
4. stimuliranje aktivnosti
5. socijalna prilagodljivost

5. NARODNI PLESOVI

5.1. O HRVATSKOM NARODNOM PLESU

Danas proučavamo “narodnu” glazbu i plesove da bismo istražujući kontekst plesnih zbivanja i sami ples saznali više o čovjeku, kulturi i društvenim odnosima u zajednici.

“Folklorna glazba i ples utkani su u život svake ljudske zajednice. Usklađeni su s mentalitetom, psihologijom i stilom života ljudi koji ih stvaraju, izvode, uče, usvajaju te prenose dalje usmenom predajom. Sastavni su dio raznih običaja i obreda koji se izmjenjuju tijekom jedne godine ili su vezani uz važnije događaje iz čovjekova života. Izvode se prigodom javnih svečanosti, ali prate i radnu svakidašnjicu ljudi. Povezani uz razne aktivnosti i zbivanja, ispunjavaju različite funkcije u kulturi i životu ljudi” (Marošević, Zebec, 1998: 231)¹⁷.

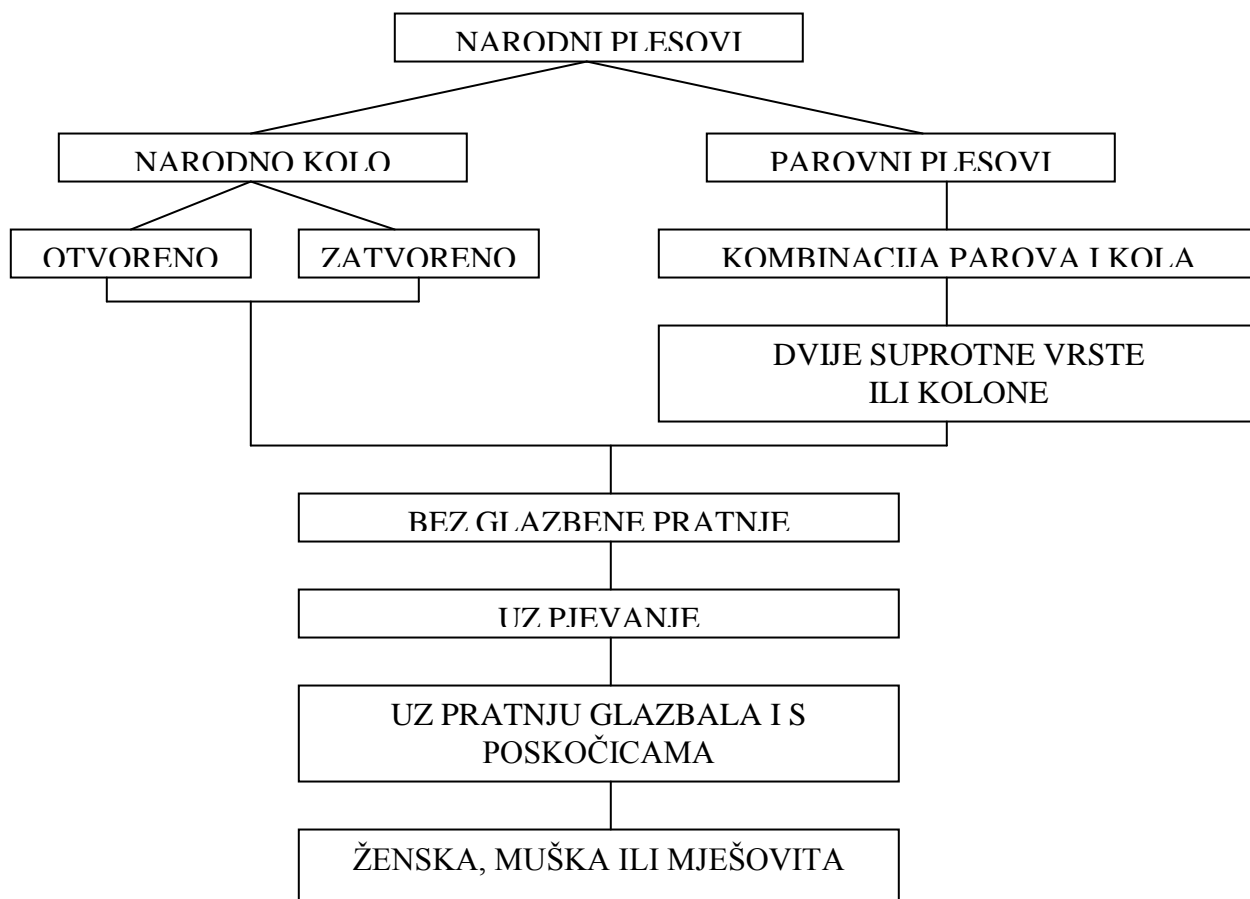
Narodni plesovi su umjetničko djelo naroda, koji je u svojoj neiscrpoj riznici našao sve moguće oblike doživljavanja lijepoga izraženo poezijom, melosom i kretnjom-plesom.

Poezija i melos nisu bili dovoljni da bi narod potpuno mogao izraziti ono što je osjećao u dubini svoje duše. On se služio daljnjim sredstvom a to je pokret koji je oblikovao u ples. Tu je narod svojom stvaralačkom intuicijom dao ogromno bogatstvo izražajnih formi, počevši od najgrubljih pa do profinjenih istančanih plesnih oblika izvedenih često nepojmljivom virtuožnošću.

Plesovi su izraz duševnih doživljaja naroda. Svaki kraj, pa gotovo i svako selo, ima svoje zasebne prvobitne stihove, melodije, kao i svoje vlastite plesove ili barem varijante. Stanoviti plesovi, iako su općenitog karaktera, sadrže uglavnom ono što je značajno za pojedini kraj. Plesovi su izraz zajednice, njena živa slika. U njima je izražen način mišljenja i osjećanja za zajednicu. Oni pružaju sliku svekolikog javnog i obiteljskog života čovjeka u prošlosti.

---

¹⁷ Čapo – Žmegač i sur. 1998

Slika 20. Shematski prikaz podjele narodnih plesova

Osnovna forma našeg narodnog plesa je *kolo* koje po svojoj formi može biti otvoreno ili zatvoreno. Kolo je simbol zajedničkog života naroda. Ono je ples zajednice i cjeline u kojem su svi koji u njemu sudjeluju izjednačeni, a kolovođu biraju sami i to po sposobnosti, njegovoj vještini i spretnosti.

Osim kola stvorio je narod svojim umjetničkim nastojanjima neiscrpno bogatstvo i drugih plesova, pantomima i prikaza iz dnevnog ili blagdanskog života kao što su: sjetvene i žetvene svečanosti, berbe, uskrsna kola i slično.

Veliki dio ovih plesova praćen je vokalnom ili instrumentalnom glazbom. Uz originalne, žive narodne nošnje ti narodni plesovi imaju naročitu draž, ali i cjelinu jednog određenog ozračja.

5.2. ETNOGRAFSKE ZONE

Ispitivanjem stilskih, ritmičkih, prostornih i nekih drugih značajki narodnih plesova htjelo se pronaći neke podudarnosti unutar određenog geografskog područja i znatnije razlike među plesovima različitih krajeva.

Dr. Ivan Ivančan¹⁸ (1971) piše:

“Razvrstavajući skupljene plesove i uspoređujući njihove osobine, tražio sam područja u kojima se javlja što više bitnih zajedničkih pojava, tražio sam njihov zajednički nazivnik. I što se posao dalje odvijao, postajalo je sve jasnije da se granice plesnih područja, ako ne podudaraju sasvim, a ono sve više približuju onim međama koje je dao Milovan Gavazzi¹⁹ u svojim etnografskim zonama, gdje je podijelio područje Hrvatske na četiri etnografske zone: panonsku, alpsku, jadransku i dinarsku.”

5.2.1. PANONSKA PLESNA ZONA

Panonskom plesnom zonom obuhvaćeni su krajevi koji se nalaze istočno od Zagreba a sjeverno od Save (Ivančan, I. 1971). Plesovi se izvode najčešće u manjem ili većem zatvorenom kolu. Kola su zbijena, a plesači su čvrsto vezani najčešće križno sprijeda ili straga. Smjer kretanja kola je u smjeru hoda kazaljke na satu, jedino u istočnom dijelu ponekad se kola kreću u obje strane, a pripadnost zoni određuje se po tome na koju stranu plesači prvo krenu. Pomicanje u kolu je vrlo blago.

Najkarakterističnija stilaska osobina plesova panonske plesne zone su drmanja – intenzivni vertikalni titraji. Plešu se dvije vrste titraja: oštrije i blaže. Kola se izvode u dvodijelnoj mjeri i to:

---

¹⁸ Ivan Ivančan, 1971: 27

¹⁹ Modificirani tekst o zonama. Uzet je samo tekst zona koje pripadaju Hrvatskoj.

 - oštrij ritam s naglaskom na prvu osminu

 - blaži ritam s naglaskom na prvu četvrtinku

Plesovi panonske plesne zone izvode se uz pratnju pjesme ili pak kombinirano uz pratnju pjesme i svirke. Pjesma je u dvostihu i najčešće se improvizira u samom kolu, s temom seoskih dogodovština. Možemo to nazvati “javnom tribinom” gdje se svakom sve smjelo reći, a da se on u kolu nije smio naljutiti. U kolu su se izvikivale i poskočice.

Instrumenti koji prate kola vrlo su različiti.

Glazbena pratnja plesova panonske plesne zone obiluje bogatstvom trzajućih instrumenata tzv. srijemskog i farkaševog štima. Zatim tu su gudci (violine), dvojnice, dude i gajde.

5.2.2. JADRANSKA PLESNA ZONA

Jadranska plesna zona obuhvaća sve otoke i uski obalni pojas osim okolice Zadra i zadarskih otoka, koji plesovi – kola po tipu plesanja spadaju u dinarsku plesnu zonu te plesovi Istre i Kvarnera čiji plesovi imaju mnoga svojstva plesanja alpske plesne zone²⁰.

Plesovi jadranske plesne zone pretežno su parovni plesovi, ali parovi nisu jednolično raspoređeni po krugu. Često se pleše i u dvije nasuprotne linije ali tada žene čine jednu a muškarci drugu liniju.

Smjer kretanja parova je obrnut od hoda kazaljke na satu, dok se parovi mogu okretati u jednu i u drugu stranu. U plesu u nasuprotnim redovima plesači plešu na mjestu ili se jedan red kreće prema drugom ili pak redovi mijenjaju mjesta.

---

²⁰ Opis dao T. Zebec – usmena predaja.

U plesovima jadranske plesne zone često se susrećemo s istaknutom ulogom jednog plesača. U sjevernim dijelovima kolovođa vodi kolo, a na jugu “izvodi bal”.

Stilske su karakteristike plesanja ove zone prebiranje nogama (bez preplitanja) i intenzivne vrtnje, profinjena šetnja, elegantni trokoraci kao i naglašena udaranja²¹.

U jadranskoj plesnoj zoni plesovi se izvode u trodijelnoj mjeri.

3/4   ili

i šestosminskoj

6/8

Glazbena pratnja za pratnju plesova jesu: mijeh, diplo, sopile (velike i male), lijerica ili lira, mandolinski sastavi, puhački sastavi, i harmonike “plonerice” (“botunare”).

5.2.3. ALPSKA PLESNA ZONA

Alpskom plesnom zonom obuhvaćeno je područje: Istre, donekle Gorskog kotara, Prigorja, Hrvatskog zagorja, a djelomično Međimurja, Podravine, Moslavine, Turopolja i Posavine (Ivančan, I. 1971). Proučavajući mnoštvo materijala došlo se do glavnih zajedničkih karakteristika.

Plesovi alpske plesne zone pretežno su parovni i parovi su jednolično raspoređeni u krugu. Smjer kretanja parova je obrnut od hoda kazaljke na satu, dok je okretanje pojedinog para u smjeru hoda kazaljke na satu.

U alpskoj plesnoj zoni plesovi se izvode u dvodijelnoj i trodijelnoj mjeri i to:

2/4   ili

---

²¹ Opis dao B. Šegović – usmena predaja.

3/4   ♩   ♩   ♩   ili   ♪♪   ♪♪   ♪♪

Glazbeni instrumenti za pratnju plesa jesu: mijeh, sopile ili roženice, svirale ili vidalice, šurle ili tuture, zatim gunci - glazbeni sastav koji je uz gudačke imao i duhačke instrumente. Moglo se plesati i uz taravajkanje (imitiranje instrumenta pjevanjem).

U Hrvatskom zagorju i Prigorju pleše se uz pratnju tamburaškog, gudačkog ili mješovitog sastava.

5.2.4. DINARSKA PLESNA ZONA

Dinarska plesna zona obuhvaća Dalmatinsku zagoru, Liku, okolicu Zadra i zadarske otoke.

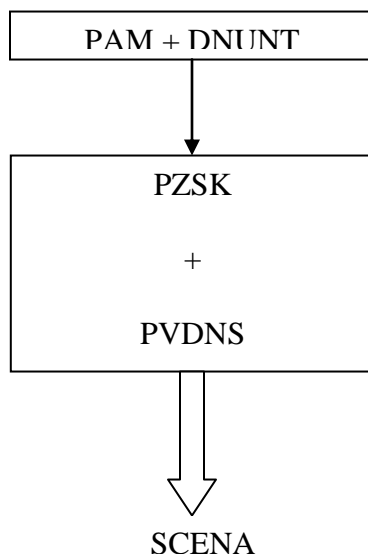
Plesovi se izvode u kolu (zatvorenom ili otvorenom). U novije vrijeme dolazi do izdvajanja jednog para ili čak potpuno plesanje u parovima iako se ples zove kolo (Ivančan, I. 1971). Kola nisu zbijena. Držanje je obično za spuštene ruke. Smjer kretanja kola je u smjeru hoda kazaljke na satu, ali i obrnuto. Svladavanje plesnog prostora je veoma intenzivno. U plesovima su zastupljeni visoki i snažni poskoci ili skokovi.

Plesovi dinarske plesne zone izvode se uglavnom bez glazbene pratnje (nijema kola). Ponegdje se susrećemo da se prije nijemog skakanog kola izvodi šetano kolo uz pratnju pjesme.

6. O SCENSKOJ PRIMJENI FOLKLORA

Put prenošenja narodnog stvaralaštva na scenu je sljedeći²²:

Poznavanjem autentičnog materijala i doživljavanjem narodne umjetnosti na terenu prenijeti vlastiti doživljaj na scenu uz filter zakona scene i kompozicije.

Slika 21. Shematski prikaz prenošenja narodnog stvaralaštva na scenu

Legenda:

PAM = poznavanje autentičnog materijala

DNUNT = doživljaj narodne umjetnosti na terenu

PZSK = poznavanje zakona scene i kompozicije

PVDNS = prenošenje vlastitog doživljaja na scenu

---

²² Prema Ivančan, I. 1971: 93-134

6.1. POZNAVANJE AUTENTIČNOG MATERIJALA (PAM)

1. Proučiti literaturu
2. Zapisati elemente plesa
3. Proučiti glazbenu pratnju
4. Utvrditi strukturalne i prostorne forme plesa
5. Doznati o običajima uz ples
6. Doznati o mjestu i vremenu gdje se i kada plesalo
7. Utvrditi odnose među plesačima
8. Utvrditi stil plesanja
9. Doznati o poštivanju društvenih odnosa u plesu

NAPOMENA:

Da bi se jedan ples postavio na scenu, treba najprije obaviti niz radnji uz temeljit pristup prikupljanju svih detalja na terenu. Ovaj dio posla za etnologe i koreografe je izuzetno važna karika u lancu stvaranja jedne koreografije i ne smije se propustiti ni jedan detalj.

6.2. DOŽIVLJAJ NARODNE UMJETNOSTI NA TERENU (DNUNT)

1. Doživljaj pjesme
2. Doživljaj glazbe
3. Doživljaj plesa
4. Doživljaj likovnih i dramskih vrijednosti
5. Raspoloženje
6. Redosljed figura po zapovijedi ili promjeni melodije
7. Držanje plesača u kolu ili parovima
8. Društvena uvjetovanost
9. Psihološki momenti

NAPOMENA:

Crpiti znanje i doživljaj iz već gotovog scenskog djela ili učiti ples od demonstratora sa sela dovodi do loše koreografije. Nepoznavanje svih elemenata istinskog doživljaja ili pak pogrešnog rasuđivanja bitnog od nebitnog, neprepoznavanja osnovnih i veznih elemenata plesa dolazi do stilizacije i gubljenja originala.

6.3. PRENOŠENJE VLASTITOG DOŽIVLJAJA NA SCENU (PVDNS)

1. Odvajanje estetskih od neestetskih elemenata
2. Odvajanje elemenata koji ne predstavljaju specifikum određenog kraja
3. Ne izbjegavati komplicirane korake
4. Scenska obrada može biti cjelovita kao na seoskoj zabavi ili samo fragmenti nekog zbivanja
5. Stupanj stilizacije u svim dijelovima plesa podjednako (glazba, nošnja, itd.)
6. Vrijeme – skraćenje vremena, ali da svaka pojedinost ostane dovoljno istaknuta
7. Prostor – pravilno doziranje elemenata tradicionalne kulture a uz pomoć scenskih zakona
8. Nadomještaj izvornog ambijenta (prikladnim smještajem publike i pozornice)
9. Nadomještaj izvorne atmosfere (zvučnim efektima)
10. Vezni elementi u drugom planu
11. Glazbena pratnja – stilski, zvučno i dinamički mora zadovoljiti razvoj koreografskih postavki
12. Likovno rješenje – narodna odjeća, obuća, ukrasi, frizure, oglašnja. Scena treba nadomjestiti ambijent terena – zastori i slično
13. Psihološki sadržaj koreografije djelomično zavisi od šminke, režije i svjetlosnih efekata.

NAPOMENA:

Ne smije se radi atrakcije:

- *isticati virtuoznost*
- *isticati laskave stihove*
- *isticati mimiku (namigivanje i slično)*
- *isticati prostorna ukrašavanja*
- *dodavati akrobacije*

6.4. POZNAVANJE ZAKONA SCENE I KOMPOZICIJE (PZSK)

1. Scenska dinamika – povećanjem tempa povećava se dojam
2. Scenska dinamika – smanjenjem tempa povećava se dojam
3. Scenska ravnoteža – statička ravnoteža postiže se postavljanjem pojedinaca, grupa i orkestrara na sceni
4. Scenska ravnoteža – kinetička ravnoteža postiže se kretanjem na sceni (način kretanja, intenzitet kretanja, boja nošnje)
5. Scenska perspektiva – proširenje scene – viši plesači na krajevima, niži prema sredini
6. Scenska perspektiva – skraćivanje scene – niži plesači na krajevima, viši prema sredini
7. Dvije vrste plesača nikada ne postaviti strogo paralelno u odnosu na gledatelje
8. Trojke ili parovi plesača uvijek moraju biti otvoreni jedni prema drugima
9. Postizavanje kontrasta gradacijom – poslije brzog dijela plesa – spori, izmjenjivanjem ravnoteže i neravnoteže. Izmjenjivanjem jednostavnih i virtuoznih elemenata.

NAPOMENA:

Stil i prostorna forma ne smiju se izgubiti stvaranjem koreografije. Obveze prema narodnoj umjetnosti ne smiju se zaboraviti. Gledatelju treba prikazati svu ljepotu narodnog stvaralaštva a uz primjenu scenskih zakona koji ne smiju biti sami sebi svrha.

Najbolja primjena scenskih zakona je u njoj nenametljivoj primjeni.

[kolor fotografija – skenirati Abel!!!]

Slika 22. Plesači iz Donje Bedrine izvode *Kolo*